

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
SARA BEGOVIĆ**

KOPER 2020

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Visokošolski strokovni študijski program

prve stopnje Predšolska vzgoja

Diplomska naloga

LUTKA KOT KOMUNIKACIJSKI MOST MED

OTROKOM IN VZGOJITELJEM

Sara Begović

Koper 2020

Mentorica:

izr. prof. Jelena Sitar Cvetko

ZAHVALA

Iskrena hvala mentorici izr. prof. Jeleni Sitar Cvetko za strokovno pomoč in spodbudno podporo pri pisanju diplomske naloge.

Zahvaljujem se očetu, mami, teti Sabini, babici Ivanki ter profesorici za glasbo Mariji Kolar.

Hvala vsem, ki ste me v času študija spodbujali in ste verjeli vame.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Sara Begović, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa prve stopnje Predšolska vzgoja,

izjavljam,

da je diplomska naloga z naslovom Lutka kot komunikacijski most med otrokom in vzgojiteljem

- rezultat lastnega raziskovalnega dela;
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršila pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, dne

IZVLEČEK

Lutka ima posebno moč v vzgojno-izobraževalnem sistemu, saj s svojim delovanjem spodbuja otroke h komunikaciji, kar je še posebej pomembno pri tistih, ki imajo pri tem težave.

Namen diplomskega dela je na podlagi rezultatov raziskave v praksi preveriti dognanja raziskovalcev in strokovnjakov na področju predšolske vzgoje (op. Marjanovič, Korošec, Ivon ...) o aplikativni uporabi lutke pri premagovanju komunikacijskih težav otrok v smislu prijetnejšega in bolj igrivega posrednega odnosa, ki ga omogoča lutka kot most med vzgojiteljem in otroki.

Z lutko smo želeli spodbuditi otroke k bogatejši besedni in nebesedni komunikaciji, medsebojnemu sodelovanju, spoznavanju novih vsebin. Uspešnejša komunikacija z odraslimi in vrstniki je pomagala otrokom pri oblikovanju pozitivne samopodobe.

V diplomskem delu smo uporabili kvalitativno akcijsko pedagoško raziskovanje. Naloga je praktično zaključno delo, ki temelji na načrtovanju, izvedbi in analizi.

Ugotovili smo, da vzgojitelj z lutko uspešno spodbuja zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji in izboljša medsebojno zaupanje. Za učinkovito komunikacijo z otroki preko lutke je pomembno, da vzgojitelj najprej oživi lutko in se z njo identificira. Prav tako so za učinkovito komunikacijo pomembne lastnosti lutke, njena podoba, njen glas in prepričljiva animacija. V primeru dela s predšolsko skupino, v kateri so trije otroci s komunikacijskimi težavami, smo s pomočjo lutke povečali komunikacijo med otroki. Pomembna posledica uporabe lutke je večja socialna vključenost otrok s komunikacijskimi težavami v skupino. Lutka je spodbudila večje sodelovanje zadržanih otrok z vzgojiteljico, kar je vplivalo na njihovo napredovanje tudi na drugih vzgojno-izobraževalnih področjih.

Ključne besede: komunikacija, lutka, ročna lutka, vzgojitelj, vrtec.

ABSTRACT

Puppet as a communication bridge between child and teacher

Puppet has a special strength within the education system, as it encourages children to communicate while using it, which is especially important for children who have difficulties communicating.

Aim of the diploma thesis is to, based on the results of the research, examine in practice the findings of researchers and experts in the field of preschool education (note Marjanovič, Korošec, Ivon ...) on applicative use of a puppet in overcoming communication problems of children in terms of more pleasant and playful indirect relationship allowed by a puppet that functions as a bridge between the teacher and children.

By using a puppet, we wanted to encourage children toward richer verbal and non-verbal communication, mutual cooperation, learning new contents. More effective communication with adults and peers helped the children in forming positive self-image.

In the diploma thesis, we used qualitative pedagogical action research. The thesis is a practical final product based on planning, implementation and analysis.

We found that the teacher uses a puppet to successfully encourage indrawn children to communicate more actively, and improves mutual trust. For effective communication with children through a puppet, it is important that the teacher first brings the puppet to life and identifies with it. Qualities of the puppet, its appearance, voice, and convincing animation, are important for effective communication as well. In the example of working with a preschool group where three children have communication problems, we increased communication between children with the help of a puppet. Important effect of using a puppet is greater social inclusion of children with communication problems into the group. The puppet encouraged greater collaboration of indrawn children with the teacher, which also affected their progress in other educational areas.

Keywords: communication, puppet, hand puppet, teacher, kindergarten.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL	2
2.1	Lutka	2
2.2	Komunikacija in lutka	4
2.3	Vloga lutke v vrtcu	5
2.4	Lutka med vzgojiteljem in otrokom	6
2.5	Lutka kot vzgojno sredstvo	6
2.6	Skupinska oblika komunikacije z lutko	8
2.7	Individualna oblika komunikacije z lutko	8
2.8	Otrok v starosti 4 – 6 let (razvojna psihologija)	9
2.9	Zadržan otrok	11
2.10	Otrok z znaki agresivnega vedenja	11
2.11	Težave otrok pri komunikaciji v starosti 4 – 6 let	12
3	PRAKTIČNI DEL	14
3.1	Problem, namen in cilji	14
3.1.1	<i>Problem</i>	14
3.1.2	<i>Namen</i>	15
3.1.3	<i>Cilji</i>	15
3.2	Raziskovalna vprašanja	15
3.3	Načrt	16
3.3.1	<i>Predmeti lutke</i>	16
3.3.2	<i>Ročne lutke</i>	16
3.4	Dejavnosti izvedbe z ročno lutko	17
3.5	Razprava in evalvacija	25
4	SKLEPNE UGOTOVITVE	29
5	LITERATURA IN VIRI	32
6	PRILOGE	34

KAZALO SLIK

Slika 1: Postopek izdelave ročne lutke	3
Slika 2: Shema komunikacije.....	9
Slika 3: Razvoj funkcij jezika	10
Slika 4: Knjižni kotiček.....	18
Slika 5: Ročno izdelana lutka	18
Slika 6: Priprava otrok na prihod lutke	19
Slika 7: Sprejemanje in komuniciranje z lutko v knjižnem kotičku	21
Slika 8: Deček D postavlja vprašanja lutki Minki	23

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Soglasje o obdelavi osebnih podatkov.....	34
--	----

1 UVOD

Z lutkami smo povezani že od zgodnjega otroštva. Pri delu z otroki nas lutka navdihuje, saj opažamo, da na čisto drugačen način omogoča komunikacijo z njimi. Zdi se, da bi bili brez lutke otroci prikrajšani za marsikatero izpoved besede. Otroci se ob igri z lutko v skupini učijo socialnih spretnosti in reševanja konfliktov, ki poteka preko komunikacije kot osnove človekovega socialnega vedenja. Prav tako otroci preko ustvarjalnih lutkovnih dejavnosti v skupini lažje sprejmejo socialno izključene otroke, pripravljeni so na dialog z njimi in na ta način pomembno vplivajo na njihovo samopodobo. Razvije se občutek za medsebojno pomoč in sprejemanje različnosti (Korošec, 2005).

V vrtcu imajo otroci na voljo različne vrste lutk, to so marionete, senčne lutke, predmeti lutke, zelo pogosto pa otroci posegajo po ročni lutki.

Za temo »Lutka kot komunikacijski most med otrokom in vzgojiteljem« smo se odločili prav zaradi posebnosti skupine otrok v vrtcu, v kateri so tudi trije otroci, ki imajo posebne potrebe in posledično težave s komunikacijo.

Že na predavanju v tretjem letniku, pri predmetu Lutke, gledališče in film, smo spoznali, da lahko prav z lutko otroke spodbudimo k boljšemu komuniciranju tako s strokovnimi delavci (vzgojitelji) kot tudi z ostalimi otroki. Ivonova (2010, str. 7) pravi: »Vzgojitelj mora razumeti pomen lutk, znati poiskati asociacije in metafore z obliko, barvo in materialom lutke. Na ta način lahko pomaga otrokom prepoznati njihove sposobnosti izražanja idej in misli in nadzorovati čustva ter graditi samozavest.«

Lutka ima posebno moč v vzgojno-izobraževalnem sistemu, saj s svojim delovanjem spodbuja otroke h komunikaciji, kar je še posebej pomembno za tiste, ki imajo težave, kot tudi za ostale otroke. Otroci doživljajo lutko kot samostojno bitje, čeprav lutka oživlja vzgojiteljica oziroma njen glas. Z ustreznim delom vzgojitelja z lutko ta lahko postane tudi otrokov prijatelj in zaupnik. Lutka povezuje, ustvarja prijetno vzdušje in spodbuja komunikacijo v vrtcu.

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Lutka

Lutko, ki predstavlja gledališki in odrski simbol, vodi lutkar (posredno ali neposredno) (Trefalt, 1993). Szilagyi (1992, v Trefalt, 1993) lutko opredeljuje kot gibljiv kip, snov, ki je napolnjena z dušo in jo lahko uvrščamo med osnovne slike, simbole.

Za lutko so značilne zunanje sposobnosti: lahko leti, lahko razpade, se sestavi, prav tako lahko deluje samo en del telesa lutke, na primer nos, vogal. Poleg zunanjih sposobnosti (estetskih) so pomembne notranje sposobnosti lutke, to je funkcija lutke, ki predstavlja oživitev mrtve snovi (Trefalt, 1993).

Lutka daje poseben vtis, za kar ni potrebno, da bi snemala glavo z vratu in jo dajala nazaj gor. Za poseben vtis lutke je dovolj že, da sede na stol, prekriža noge, opravi vsakdanje opravilo in na ta način ustvari navdušeno reakcijo gledalcev. Ta posebni vtis dajejo lutki njena dejanja, tudi če samo govori, ima moč upodobitve v sliko in abstraktnost (Trefalt, 1993).

Posebnost lutke je njena prisotnost v gledališkem dramskem prostoru (oder, dvorana) in je glavno izrazno sredstvo lutkovnega gledališča, kjer se uprizarjajo lutkovne predstave (Trefalt, 1993). Uporablja se tudi v didaktične namene (za otroke, starostnike, osebe s posebnimi potrebami) (Brezničar, 2014).

Lutka je lahko izdelana v različnih tehnikah: to je ročna lutka, mimična lutka, lutka na palici, marioneta, namizna lutka, prstna lutka – rokavica. Tudi materiali za izdelavo lutk so različni: les, penasta guma, stiropor, blago, papir. Likovni namen pa lutka izraža kot ljubka, realistična, abstraktna, groteskna.

Na sliki 1 predstavljamo potek izdelave ročne lutke, po katerem smo izdelali ročno lutko za našo raziskavo in aplikativno uporabo pri premagovanju komunikacijskih težav otrok, predstavljeno v poglavju 3 – v praktičnem delu naloge.

Slika 1: Postopek izdelave ročne lutke (Brezničar, 2014)

Kot prikazuje slika 1, je treba v postopku izdelave ročne lutke najprej oblikovati glavo in roke, tako da z nožem obrežemo primerno velik kos stiropora, ki ga oblikujemo s pomočjo brusnega papirja. Za sestavljanje uporabimo lepilo, ki stiropora ne topi. Nato lutko utrjujemo s časopisnim papirjem. Sledi poslikava z barvitimi barvami in za končni izdelek lutke skrojimo oblekico v obliki črke T ter jo dodatno likovno obdelamo s šivanjem in lepljenjem (Brezničar, 2014).

Za prebuditev duha ročne lutke so potrebne tehnične vaje za uporabo, s pomočjo katerih spoznavamo igro domišljije, vdihnemo dušo v lutko in uživamo v njenem, včasih nepredvidljivem življenju. To velja zlasti za lutkarje, ki želijo nastopiti. Seveda je pomembno, da tudi vzgojitelj prebudi duha ročne lutke, če želi lutko dobro obvladati. Pozoren mora biti na:

- razgibanje lutke: ročno izdelano lutko nataknejo na roko, kazalec vstavijo v vrat lutke, mezinček pa v tulec za roko. Nato na primer počasi krožijo, kot da bi poskušali narisati krog, poskušajo prekrizati roke lutke na njenih prsih;
- pogled lutke: pomembno je, da dobimo občutek, kam in kako natančno lutka usmeri svoj pogled. To tehniko vadimo s premikanjem lutke tako, da je en lutkar z lutko za paravanom, drugi lutkar pa pred paravanom usmerja pogled

lutke;

- govor, dajanje glasu lutki in gibanje ročne lutke: pri tehničnem načinu govora se opremo na zlogovni način govora. Vadimo na način, da lutka miruje in impulzi govora prihajajo iz glave, na primer za besedno zvezo: do-ber-dan. Za gibanje lutke v času, ko govori, po potrebi uporabimo premikanje glave, rok, celega telesa, odvisno od situacije uporabe lutke pri komunikaciji;
- pri iskanju glasu za določeno lutko uporabimo vajo, da si natančno ogledamo likovnost lutke, njen obraz in njena čustva, likovnost poskušamo prenesti na svoj obraz. S ponavljanjem te vaje najdemo pravi glas, ki skupaj z animacijo vdihne lutki življenje;
- tehnične vaje za ročno lutko v skupini: začnemo preproste etude – vaje, kot je srečevanje dveh lutk na paravanu v vseh kombinacijah. Nato ugotavljamo, kakšno zgodbo poskušata odigrati in se igramo z lutkami z uporabo tekstov, besed, glasbe ... (Vižintin, 2014).

Z izdelano ročno lutko in tehničnimi vajami za prebuditev duha lutke lahko začnemo s komunikacijo lutke preko gest. Ročna lutka je neposredno vodena, kar pomeni, da ni animirana s pomočjo vodil, ampak je v lutki roka vzgojitelja ali otroka, ki lahko boža, tolaži, prijema stvari.

Lutka tudi v vrtcu vstopa s svojo zgodbo v komunikacijski odnos z otroki, jih spodbuja, ohranja njihovo motiviranost, raziskovanje in ustvarjalnost. Tako otrok razvija svojo osebnost in postopno ni več pod vplivom odraslih (Rupnik, 2010).

2.2 Komunikacija in lutka

Lutka je posrednik v komunikaciji, izboljšuje medsebojne odnose in sprošča vzdušje v skupini otrok (Korošec, 2005). Otroci z uporabo lutke v skupini eksperimentirajo v situacijah »kot da« in se z igro distancirajo od realnega sveta. Za problem, temo iz kurikuluma, poskušajo otroci ustvariti dialog – komunikacijo, ki je odvisna od okoliščin skupinskega dela, od improvizacije in domišljije posameznika v skupini (Korošec, 2005).

Lutka je močno simbolno sredstvo, ki ima v sebi posebno energijo in otroku omogoča, da izrazi svoja čustva, sprosti konflikte in v simbolnih situacijah lahko sporoči lastno videnje resničnega sveta (Korošec, 2019). Pri otroku spodbuja verbalno in neverbalno komunikacijo (Oven, 2014).

Za lutko je značilna komunikacija preko gest, to je preko gibov, s katerimi želi pri gledalcu spodbuditi določeno komunikacijo in mu sporočiti vsebino. Pri lutki poznamo

osnovne geste (Trefalt, 1993):

1. simbolna gesta lutke, ki predstavlja neko simbolno okrajšavo misli ali naloge, na primer gesto prošnje, gesto pozdrava otroka ali gesto pokornosti;
2. psihološka gesta lutke, ki izraža duševno stanje posameznika, na primer utrujenost, jezo, žalost ali veselje (Trefalt, 1993). Lutkin metaforični pomen ima čarobno in motivacijsko moč za pridobivanje raznih spretnosti in izražanje čustev ter razvoj kreativnosti otrok (Majaron in Korošec, 2006);
3. likovna gesta lutke je vizualne narave. Z likovno gesto upodablja določeno karakteristiko lika;
4. poudarjena gesta lutke sporoča določene misli, izražene z besedami.

Lutka ima posebno moč pri nebesedni komunikaciji, kar je še posebej pomembno pri otrocih, nevesitih običajne oblike besedne komunikacije. Zaradi jasne stilizacije so spodbude lutke razumljive tudi otrokom s slabšim razumevanjem besed. Lutka je za otroka nenevaren posrednik pri vzpostavljanju komunikacije in manj ogrožajoča komunikacija kot je komunikacija iz oči v oči (Majaron in Korošec, 2006). Pomembno je, da lutkar animira lutko glede na vsebino govorenega v dejavnosti skupine (Brezničar, 2014). Za pridobivanje veščin komunikacije je priporočljivo usposabljanje lutkarja (strokovnega delavca), ki uporablja lutko kot didaktični (učni) pripomoček (Vižintin, 2014). Temeljni namen uporabe lutke je ustvariti čustveno varnost, ki je nujen okvir za igro (Ivon, 2010), prav tako pa obogatiti in senzibilizirati (povečati) otrokov čustveni, socialni in kognitivni razvoj (Ivon, 2010).

2.3 Vloga lutke v vrtcu

Lutka lahko tvorno sodeluje pri odnosih med otrokom in vzgojiteljem ter med otroki v skupini. Z lutko otroci občutijo svet, kot ga obvladujejo in ga uredijo po svoje. Otroci sami poiščejo način, kako se njihova lutka uveljavi in kako vpliva na otrokovo gibanje (na primer z animacijo otrok krepi fino motoriko, gibanje celega telesa) (Majaron in Korošec, 2006).

Otrok se z lutko lahko dotakne partnerja v igri ali pa se z lutko ta dotakne otroka. Zato je lutka pomembna tako za fizično-taktilno komunikacijo kot tudi za besedno komunikacijo. Lutka predstavlja komunikacijski most tudi v drugih komunikacijskih položajih: otrok skozi lutko lahko komunicira tako v otroški sobi kot tudi v vrtčevski igralnici ali v gledališču.

Ob ustvarjalni igri z lutko so otroci v vrtcu sproščeni, učijo se novih besed in besednih zvez, na ta način dajejo nebesednim prvinam govora nove razsežnosti zgodb

in dialogov (Korošec, 2019).

2.4 Lutka med vzgojiteljem in otrokom

Lutka je odličen medij za komunikacijo med vzgojiteljem in otrokom ali otroki, ki komunicirajo med seboj (Forsberg Ahlcrona 2013; Debouny 2002; Majaron 2014; Korošec 2004, 2012; Ivon 2010, v Korošec, 2019). Vzgojitelju je lutka v pomoč pri posredovanju vsebin in vzpostavljanju odnosa z otroki (Korošec, 2019).

Lutka preko vizualizacije resničnosti v domišljiji skozi igrano igro otroku približa svet izzivov iz realnega sveta. Lutka predstavlja gonilo otrokove notranje energije in volje (Antič, Garvas in Komljanc, 2019). Lik lutke, ki občasno zamenja resnični vzgojiteljev obraz za svojega, daje otroku možnost, da doživlja resnično resničnost po svoje in na ta način razvija osebne odnose in čustva (Antič et al., 2019).

Znano je, da otrok lažje vzpostavi stik z lutko kot z vzgojiteljem, včasih tudi lažje otrok vzpostavi stik z lutko kot s starši, kar si lahko razlagamo z otrokovim strahom pred odraslimi in negotovostjo pri vzpostavljanju komunikacije. To težavo lutka zelo olajša in pogosto lahko reši vzgojitelja iz zagate, saj otroci lutki verjamejo. S sporočanjem preko lutke se vzgojitelj približa otrokom in pridobi njihovo zaupanje, otroci ga vzamejo za svojega, kot osebo, ki prinaša v skupino veselje, vznemirjenje in zadovoljstvo (Majaron in Korošec, 2006).

Lutka pomaga vzgojitelju pri komunikaciji z otrokom v številnih položajih (Majaron in Korošec, 2006):

- že prvi dan, ko otroci pridejo v vrtec, z lutko lažje vzpostavimo stik med vzgojiteljico in otroki;
- plašen – zadržan otrok si bo upal komunicirati z lutko, ker ga ta ščiti, da se ne počuti izpostavljenega. Lutka je otrokov drugi jaz, skozi katerega sporoča in želi vzpostaviti odnos z drugimi.

Vzgojitelj s pomočjo lutke lažje vzpostavi besedno in nebesedno komunikacijo s posameznim otrokom v skupini in na ta način opaža, da se ista potreba manifestira pri posameznem otroku na različne načine. Na primer, potreba po varnosti lahko pri enem otroku povzroči agresivno vedenje, pri drugem povzroči, da se zapira vase (Ivon, 2010).

2.5 Lutka kot vzgojno sredstvo

V predšolski dobi je lutka prepotrebno vzgojno sredstvo, ki spodbuja razvoj otroka. Beseda, ki jo izreče lutka, ima večjo moč od besede staršev, vzgojiteljev, še posebej

pri zadržanih otrocih je lutka tisto sredstvo, ki uspe prodreti v notranjost otroka. Kot vzgojno sredstvo je lutka nosilec vloge, ki čutno predstavlja sliko iz resničnosti sveta (Paškvan, 2019).

Žigon (1992, v Antič idr., 2019) pravi, da je lutka vzgojno sredstvo, ki stimulira, vznemirja, reagira, spodbuja misel in fantazijo, prav tako omogoča izražanje in intimno doživljanje sveta. Z vključitvijo lutke v kurikulum vzgojitelj omogoča otroku doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev, kot so (Majaron in Korošec, 2006):

- spodbujanje kreativnega izražanja in povečevanje otrokove domišljije (Majaron in Korošec, 2006). Z vstopom lutke kot vzgojnega sredstva v vrtec se odnos vzgojitelj – otrok razvije v trikotnik dialoga med lutko – otrokom – vzgojiteljem, ki dvosmerno komunikacijo začne multiplicirati. Na ta način otrok ni več objekt odraslih, ampak postaja voditelj – samousmerjevalec svojega lastnega osebostnega razvoja (Rupnik, 2010);
- razvijanje spontanega izražanja in izboljšanje govora;
- razvijanje spretnosti pisanja, gladkega branja, občutka za vrednotenje literature;
- razvijanje občutka za čas in prostor, otrokovega občutka lastne vrednosti;
- razvijanje samozaupanja in osebnega zadovoljstva otroka, saj z lutko sprošča strahove, agresije in frustracije na okolju sprejemljiv način;
- razvijanje socialno-interakcijskih spretnosti in sposobnosti za reševanje problemov;
- izboljšanje fine motorike in opazovanje sveta z vsemi čutili.

Stilizacija (izraznost) lutke poteka na treh ravneh, stopnji gibanja, glasu in zunanjega izgleda, ki značajno določajo vsako lutko in pomagajo otroku, da se počuti, sprejema in razume simbolno situacijo. Vzbuja njegovo domišljijo, posebno jezikovno ustvarjalnost. Otrok bo skozi vizualne elemente lutke sprejel nebesedno komunikacijo, kar je pomembno pri vsakodnevni komunikaciji, pogovor z lutko pa bo otrokovo besedišče postopoma obogatil in pomagal odkriti pomen besednega izražanja (Korošec, 2004, v Ivon, 2010).

Prav tako otrok z uporabo animiranega lika lutke predstavi svoje individualne sposobnosti (Majaron in Korošec, 2006). Lutka spodbuja celoten otrokov razvoj in ima velik pomen pri realizaciji vzgojnih ciljev v vrtcu (Ivon, 2010).

Tudi zadržanim otrokom, ko osvojijo spretnosti gibanja ob delu z lutko, slednja

pomaga pri nebesednem izražanju in na ta način spodbuja otrokovo individualnost in ustvarjalnost, kar je cilj vsakega vzgojitelja v vrtcu (Majaron in Korošec, 2006). Tudi Dragojević (2018) v svoji raziskavi ugotavlja, da zadržan otrok z uporabo lutke lažje komunicira z okolico. Pri zadržanih otrocih je pomembno vključevanje in komuniciranje, saj se ti zaradi svojih težav težko vključijo v skupino (Korošec, 2015).

Lutka kot vzgojno sredstvo otrokom pomaga, da korak za korakom dosegajo svoje cilje, oblikujejo lastno lutko, oblikujejo zgodbo, se odločajo, kdaj in kje bo njihova lutka nastopala, pripravijo lutkovni prizor in predstavo. Vzgojitelj pa skozi evalvacijo dela z lutko oceni (Majaron in Korošec, 2006):

- medsebojno sodelovanje otrok;
- komunikacijo otrok med seboj in z vzgojiteljem;
- reševanje zastavljenih tematskih problemov in doseganja soglasja v skupini;
- čustvene odzive otrok in njihovo vključevanje v delo;
- oblikovanje zgodbe z lutko in sodelovanje z njo glede na otrokove individualne sposobnosti, prav tako pa tudi oceni sposobnosti otroka, da oživi njegova lutka.

Majaron in Korošec (2006) pišeta, da ni mogoče ločiti ciljev uporabe lutke kot vzgojnega sredstva, saj z lutko vzajemno vplivamo na socialni, čustveni in kognitivni razvoj otroka. Vzgojitelj z uporabo lutke lahko otrokom posreduje veliko humorja, ki otroke sprošča in razvedri (Paškvan, 2019).

Pomembno je, da vzgojitelj z uporabo lutke v vrtcu načrtuje cilje dela in kaj lahko otrok od lutkovnih dejavnosti pričakuje (Korošec, 2005.) Tako kot je cilj naše raziskave s pomočjo lutke spodbuditi k aktivnejši besedni in nebesedni komunikaciji zadržanih in pretirano živahnih otrok.

2.6 Skupinska oblika komunikacije z lutko

Vzgojitelji imajo pogosto v skupini lutko, ljubljeno skupino, ki je stalno prisotna in preko posredne komunikacije poveže vzgojitelja in otroke (Korošec, 2019).

Ob igri z lutko v skupini otroci uživajo, se sprostijo in so pripravljeni na dialog, na ta način pa hitreje pridobivajo socialne veščine (komunikacijo) in nenasilno reševanje konfliktov (Korošec, 2005).

2.7 Individualna oblika komunikacije z lutko

Pri individualni obliki komunikacije z lutko gre za komunikacijo vzgojitelja z otrokom. Vzgojitelj preko individualne komunikacije spodbuja otroka k delu, mu daje

dotatna navodila. Pri individualni obliki dela gre za odnos otroka do sebe (individualno improvizacijo), z njo otrok išče razsežnost svojega telesa in besedne komunikacijske sposobnosti. Z individualno obliko komunikacije z lutko otrok najprej vzpostavi odnos z lutko. Komunikacija med lutko in otrokom začne nastajati s pretokom energije in se nadaljuje z animiranjem lutke (Korošec, 2003; Korošec, 2019).

Posredno obliko komunikacije preko lutke, ki je lahko individualna ali skupinska komunikacija med igralcem, v našem primeru vzgojiteljem v vrtcu in občinstvom (to je v vrtcu otrok ali skupina otrok), predstavljamo na sliki 2.

Slika 2: Shema komunikacije (Korošec, 2019, str. 40)

Tak pristop komunikacije z lutko ustvarja pogoje za vključevanje otrok različnih starostnih obdobj, da lahko sodelujejo v dejavnostih in izražajo svojo individualnost (Korošec, 2019), na ta način pa krepijo svoj čustveni in govorni razvoj.

2.8 Otrok v starosti 4–6 let (razvojna psihologija)

Ker praktični del naloge izvajamo v vrtčevski skupini otrok, starih od 4 do 6 let, si oglejmo njihove razvojne značilnosti.

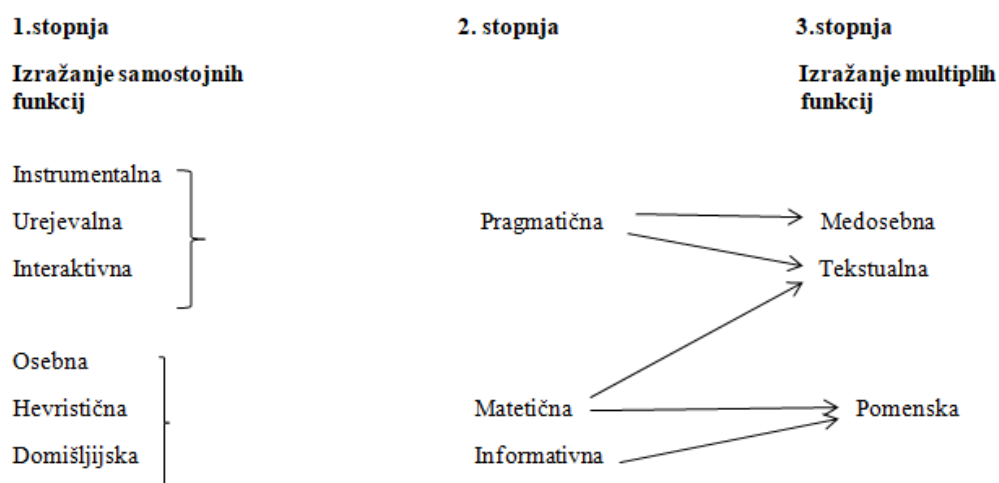
Pri otroku v starosti od treh do šestih let, to je v zgodnjem otroštvu, se govor (oblika in vsebina) razvija zelo hitro in v medsebojni povezavi z razvojem čustev, socialnih interakcij, socialne kognicije in mišljenja (Marjanovič Umek in Fekonja, 2004).

V starosti od dveh do štirih let začne otrok oblikovati celovite stavke, kombinirati začne besede in izpopolnjevati slovnične oblike, na ta način izraža različne načine govora. Ne le, da v tem obdobju pripoveduje vse daljše stavke, temveč jih oblikuje tudi z uporabo veznih besed in uporabljati začne tudi pomožne glagole, spreminja besedno zaporedje, začne z oblikovanjem vprašalnih in nikalnih stavkov (Marjanovič Umek in Fekonja, 2004). Otrok v starosti štirih let v povprečju tvori stavke s štirimi do šestimi besedami (Šumak, 2018).

Pri otrocih od četrtega do petega leta starosti je govor otroka razumljiv, pravilno izgovarja vse glasove, razen glasu R in šumnikov Č, Š, Ž. Slovnica in stavčna zveza sta pravilni. Otrok že začne slediti zelo kompleksnim navodilom in sprašuje, kakšen pomen ima posamezna, njemu še neznan beseda. V tej starosti začne po spominu pripovedovati daljše zgodbe in je sposoben izpolniti navodilo, tvorjeno iz teže sestavljenih besednih zvez (Šumak, 2018).

Otrok v starosti od petega do šestega leta že pravilno izgovarja vse glasove in se izraža v šestbesednem stavku. Dogodke zna opisovati po časovnem sosledju. Zna uporabljati lastno domišljijo, tako da zgodbo lahko nadaljuje sam. Prav tako zna prebrati slikovne napise, na primer policija, stop. V tem razvojnem obdobju otrok uspešno komunicira z odraslimi otroki, ki jih pozna in prav tako tudi s tistimi, ki mu še niso poznani (Šumak, 2018).

Halliday (1973, v Marjanovič Umek in Fekonja, 2004) poudarja, da se jezik razvija s poslušanjem, z branjem, s pisanjem. Meni, da je raznolikost funkcij govora različna v vseh obdobjih razvoja otroka, tako je za mlajše otroke z omejenim poznavanjem slovnice značilno, da izražajo posamezne funkcije jezika ločeno. Razvoj funkcij jezika predstavlja po naslednjih stopnjah jezikovnih kompetentnosti otroka (slika 3).

Slika 3: Razvoj funkcij jezika (po Hallidayu, 1975, v Marjanovič Umek in Fekonja, 2004)

Eden od pomembnih načinov spodbujanja govornega razvoja otroka je branje otroške literature s strani odraslih, tudi vzgojiteljev v vrtcu. V raziskavi so Marjanovič Umek idr. (2001, 2002, v Marjanovič Umek in Fekonja, 2004) med otroki v starosti 4 do 5 let ugotovili, da so otroci, ki so jim vzgojiteljice v vrtcu sistematično brale otroško literaturo, dosegli pomembno višje rezultate na lestvici govornega razvoja (govornega izražanja in govornega razumevanja). Prav tako so ti otroci dosegli pomembno višjo raven v pripovedovanju zgodbe v primerjavi z otroki v skupini, ki niso bili deležni

dotatnega branja otroške literature.

Sklepno lahko izpostavimo, da so pravljice, zgodbe vir neskončnega čudenja in očarljivosti in kot take vplivajo na razvoj govora pri otroku tudi skozi simbolno igro (Marjanovič Umek in Fekonja, 2004), kot v našem primeru z uporabo ročne lutke.

2.9 Zadržan otrok

Zadržan otrok si želi izoliranosti in je premalo zainteresiran za vključevanje v dejavnosti (Žnidaršič, 2004). Praviloma ostaja v ozadju in je v skupini prezrt, z uporabo lutke se lažje vključi v interakcijo in celo prevzame vodilno vlogo in like v zgodbah. Z lutko otrok spremeni komunikacijo in se spontano vključi v dogajanje (Korošec, 2019). Zadržan otrok lažje komunicira z lutko kot z odraslo osebo in prav tako lažje spregovori z lutko o svojih čustvih. Z lutko tudi lažje in hitreje razume navodila, ki jih določi lutka (Osojnik, 2015–2016).

Korošec (2012, str. 40, v Korošec, 2019) pravi, da iz poročil vzgojiteljic/učiteljic lahko zaznamo, da se otroci s težavami, ki so sicer ob robu glede komuniciranja, pri igri z lutko zelo dejavni. Citira naslednje povedi iz poročil vzgojiteljic/učiteljic: »Sicer zelo zadržan otrok se je z lutko sprostil in brez strahu nastopal pred skupino« in »Presenečena sem bila predvsem nad otroki, ki so mirni, sramežljivi in redkobesedni. Pri igranju z lutkami so pokazali svoj pravi jaz. Ker so bili skriti za njimi, pri izražanju niso imeli posebnih težav.«

V raziskavi Korošec (2019, v Mazi, 2020) spremlja štiri kategorije vedenja otrok v vrtcu. Po treh mesecih spremljanja so ugotovili, da se je z vključevanjem in uporabo lutke pri delu vzgojitelja z otroki:

- povečalo psihosocialno vedenje otrok in vključevanje zadržanih otrok v dejavnosti;
- pokazala velika sprememba v razvoju empatije in izboljšala pozornost in vztrajnost otrok pri vsakodnevnih dejavnostih;
- zmanjšali znaki agresivnega vedenja otrok.

2.10 Otrok z znaki agresivnega vedenja

Otrok manifestira – izrazi vedenje, za katerega meni, da je v dani situaciji zanj najprimernejše. Nekatera vedenja lahko opišemo kot zaželena, npr. prosocialno vedenje, druga vedenja kot nezaželena, npr. agresivno vedenje (Ivon, 2010).

Agresivno vedenje otroka je pričakovan pojav v zgodnjem otroštvu in ga razumemo kot razvojno fazo, zato ga je treba nadzorovati. Stabilizacija agresivnega

vedenja je značilna okoli četrtega leta starosti (Ivon, 2010).

Haug-Schnabel (1997, v Ivon, 2010) navaja, da se vzgojiteljice v vrtcih vsakodnevno srečujejo z agresivnim vedenjem otrok. Agresivnost je del otrokovega vsakdanjega vedenja, tako kot petje, igranje, posmehovanje. Omenjena avtorica meni, da agresivno vedenje pri majhnem otroku vedno pomeni braniti sebe ali se za nekaj boriti. Da bi otrok ohranil lastno integriteto, se brani pred prijatelji, prav tako brani z enakim navdušenjem predmete, s katerimi se igra (na primer medvedka, lutko, stolp), pri čemer morda poskuša blokirati nekatere dejavnosti drugih otrok. V teh situacijah agresivnosti lutka predstavlja uspešno strategijo navezovanja stikov z otrokom. Lutka stabilizira skupino otrok, olajša povezanost med njimi in pomaga pri izvajanju skupnih dejavnosti. Vzgojitelji lahko obvladovanje težav (na primer prepiranje, jezo) pri socializaciji otrok rešujejo s pomočjo lutke. Tudi v teh situacijah lutka predstavlja »blažilec agresivnosti«, ki daje pravo rešitev na reakcijo pri obvladovanju agresivnosti in doseganju sožitja otrok v vrtcu (Ivon, 2010).

2.11 Težave otrok pri komunikaciji v starosti 4–6 let

Pri komunikaciji z lutko poskušamo spodbujati vse oblike komunikacije med lutko (vzgojiteljem) in otrokom, še posebej pozorni smo na verbalno komunikacijo.

Težave otrok pri komunikaciji se v starosti od četrtega do petega leta odražajo v nepravilnem izgovarjanju, izpuščanju ali zamenjevanju več glasov. Prav tako je težava preskromen besedni zaklad, kar pomeni, da veliko besed otrok ne pozna, zato posledično tvori kratke in skromne stavke s pogostimi slovničnimi napakami. Težava v tej starosti je lahko tudi nejasen in slabo razumljiv govor, ne vključevanje otroka v komunikacijo z vrstniki in neizgovarjanje glasu (Šumak, 2018).

V starosti od petega do šestega leta so težave otrok pri komunikaciji lahko nepravilno izgovarjanje, zamenjevanje ali izpuščanje nekaterih glasov. Težave so tudi slovnično neustrezno tvorjeni stavki, pomešan besedni red v stavku, neuporabljanje predlogov v govoru, prav tako pa tudi skromen besedni zaklad, kar pomeni, da otrok veliko izrazov še ne pozna (Šumak, 2018).

Osojnikova pravi, da s spontano igro v lutkovnem kotičku spodbudimo otroka k eksperimentiranju z glasovi in besedami. Na ta način se odpravljajo težave otrok, izboljša se izgovarjava, bogati se besedni zaklad, neznane besede postanejo z uporabo lutke bližje in otroku razumljivejše (Osojnik, 2015–2016).

Skozi teoretska spoznanja smo ugotovili, da je lutka odlično komunikacijsko sredstvo, ki v vrtcu pa tudi v domačem okolju pomembno vpliva na razvoj

komunikacijskih sposobnosti otrok, še posebej tistih s komunikacijskimi težavami. Na podlagi teh spoznanj nadaljujemo praktično preverjanje lutke kot komunikacijskega mostu med otrokom in vzgojiteljem v enem od ljubljanskih vrtcev.

3 PRAKTIČNI DEL

3.1 Problem, namen in cilji

3.1.1 Problem

Vsi otroci v času razvoja govora čebljajo. Pri nekaterih se kasneje v razvoju govora pojavijo komunikacijske težave, kot so uporaba različnih glasov namesto govora, nerazumljiv govor in/ali za sporazumevanje uporabljajo le govorico telesa. Razlogi za nastanek komunikacijskih težav so različni, na primer zaostajanje v razvoju, neprimerne duševne in intelektualne funkcije, okolje (Lipičnik, 2019) in vplivajo na omenjeno komunikacijo v skupini in z vzgojiteljico (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, 2017). Majaron (2002, v Osojnik, 2015–2016) pravi, da je za nekatere otroke neposredna komunikacija z okoljem preveč stresna, zato komunikacijske težave lahko uspešno premagajo z lutko, ki predstavlja avtoriteto in z njo vzpostavljajo simbolično komunikacijo z okoljem.

V vrtcu smo zato želeli med otroki v skupini od 4. do 6. leta raziskati, kako je mogoče z uporabo lutke izboljšati komunikacijo, ki je otežena zaradi posebnih potreb treh otrok, ki imajo težave s komuniciranjem – ne govorijo, njihov govor je nerazumljiv, uporabljajo različne glasove. Lutka je predstavljala »komunikacijski most«, kar pomeni, da je bila postavljena v vlogo posrednika med otrokom in vzgojiteljico. Zanimala nas je sprememba komunikacije med vzgojiteljico in otrokom, ki naj bi bila posledica uporabe lutke. Uporaba lutke naj bi neposredni odnos spremenila v posrednega in spodbudila k aktivnejši in bogatejši besedni in nebesedni komunikaciji. Prav tako nas je zanimalo, kakšne lastnosti mora imeti lutka, da lahko predstavlja most med otrokom in vzgojiteljico.

Predvidevali smo, da bo neposreden odnos za otroke prijaznejši, prijetnejši, bolj igriv in zabaven, in ko bodo komunicirali z lutko v vzgojiteljičinih rokah, bodo komunicirali posredno tudi z vzgojiteljico. V praksi smo na takšen način preizkusili spoznanja znanih lutkovnih pedagogov in raziskovalcev (Ivon, 2012; Korošec, 2015). Korošec (2015, str. III) v raziskavi v vrtcu ugotavlja: »Po trimesečnem izvajanju lutkovnih dejavnosti je bilo po presoji vzgojiteljic agresivnega vedenja manj, zadržani otroci so se bolj vključevali v dejavnosti, več je bilo prosocialnega vedenja, pozornost in vztrajnost otrok pri dejavnosti pa sta bili po njihovem mnenju boljši.« Izkušnje z uporabo lutke v vrtcu in šoli kažejo, da je lutka odlično motivacijsko orodje, spodbuda za bogatenje in senzibilnost otrokovega emocionalnega, socialnega in kognitivnega razvoja (Ivon, 2012).

3.1.2 Namen

Namen diplomskega dela je na podlagi rezultatov raziskave podati nova spoznanja vzgojiteljem glede aplikativne uporabe lutke pri premagovanju komunikacijskih težav otrok v smislu prijetnejšega in bolj igrivega posrednega odnosa.

Na podlagi rezultatov raziskave je namen diplomskega dela spodbuditi otroke k besedni in nebesedni komunikaciji, medsebojnemu sodelovanju, spoznanju novih vsebin in pomagati otrokom pri oblikovanju pozitivne samopodobe.

3.1.3 Cilji

Cilji diplomskega dela:

- s pomočjo lutke spodbuditi k aktivnejši besedni in nebesedni komunikaciji zadržanih in pretirano živahnih otrok;
- s pomočjo lutke izboljšati zaupanje med vzgojiteljico in otrokom;
- s pomočjo lutke ugotoviti načine izboljšanja vzdušja v skupini otrok, med katerimi so tudi trije otroci z resnimi komunikacijskimi težavami;
- ugotoviti lastnosti, ki jih mora imeti lutka, da lahko predstavlja most med otrokom in vzgojiteljico.

3.2 Raziskovalna vprašanja

1. Kako vzgojitelj s pomočjo lutke spodbuja zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji?
2. Kakšno besedišče in kakšen način govora uporablja lutka, ki je namenjena izboljšanju zaupanja med vzgojiteljico in otrokom?
3. Kako animirati lutko, namenjeno boljši komunikaciji in izboljšanju klime v skupini otrok, v kateri so tudi otroci s komunikacijskimi težavami?
4. Kakšne so lastnosti lutke, ki predstavlja komunikacijski most med vzgojiteljico in otroki?
5. Kako celotna skupina sprejme lutko in pomaga zadržanim otrokom pri komunikaciji z lutko oziroma vzgojiteljico?

Predpostavljamo, da bo lutka spodbudila zadržane in živahne otroke pri komunikaciji z vzgojiteljico. Verjamemo tudi, da bo skupina otrokom nudila zgled, podporo in motivacijo pri tem, glede na to, da opazujemo predvsem odnos treh otrok, ki imajo zadržan ali živahen odnos z vzgojiteljico.

Omejili smo se na majhno število vključenih v raziskavo (treh otrok) ter skupino vrstnikov v vrtcu, kjer ima vsak določene osebnostne lastnosti, zato rezultatov ne moremo posplošiti.

Številne situacije, ki se bodo pojavile, je nemogoče vnaprej načrtovati.

3.3 Načrt

V enem od ljubljanskih vrtcev smo izvedli raziskavo o uporabnosti lutke pri premagovanju komunikacijskih težav otrok v smislu prijetnejšega in bolj igrivega posrednega odnosa z lutko. Lutko smo zaradi omogočanja posredne komunikacije med otrokom in vzgojiteljem uporabili kot komunikacijski most.

V raziskavo so vključeni trije otroci, stari od 4 do 6 let, ki imajo problem s komunikacijo in so del skupine 21 otrok. Dvema otrokoma je dodeljena tudi odločba. Eden od otrok ima težave pri besedni komunikaciji in očesnem stiku, drugi je pretirano živahen brez ustreznega odnosa do drugih, tretji nima odločbe, vendar ima težave pri komuniciranju z vzgojiteljicami, v neformalnih pogovorih pa komunicira z drugimi otroki.

Posvetili smo se tudi odnosu z vzgojiteljicami tako treh otrok kot tudi skupine. V diplomski nalogi smo uporabili kvalitativno akcijsko pedagoško raziskovanje. Naloga je praktično zaključno delo, ki temelji na načrtovanju, izvedbi in analizi.

3.3.1 Predmeti lutke

Pripomočki za komunikacijo z ročno lutko: pravljici Pajacek in punčka in Rdeča kapica. Lutka preko likov iz pravljic komunicira z otroki.

Motivacija otrok za uporabo ročne lutke: uporabili smo zvonček, ki je potoval od enega do drugega otroka, ne da bi pri tem pozvonil. Za motivacijo smo uporabili tudi čarobno vrečko.

Spontana komunikacija preko ročne lutke: otrokom pripravimo prostor, kjer lutka uporablja pripomočke za komunikacijo, pravljice. Spodbujamo jih, da se spoznajo z lutko, jo otipajo, raziskujejo.

Priprava prizorov z lutko: v skupini je 21 otrok, starih od 4 do 6 let, 11 dečkov in 11 deklic. Za prizor z lutko pripravimo prostor, kotiček, kjer bo lutka »stanovala«, ko ne bo aktivno sodelovala v prizorih. Za otroke pripravimo blazine, da smo v tesnejšem stiku in lažje vzpostavimo očesni stik med prizorom z lutko.

3.3.2 Ročne lutke

Pripomočki: ročna lutka (deklica iz cunj).

Komuniciranje preko ročne lutke: otrokom napovemo, da bo ročna lutka aktivno sodelovala z nami. Kot pripomoček bo lutka uporabila različne pravljice (pravljica Pajacek in punčka, pravljica Rdeča kapica).

3.4 Dejavnosti izvedbe z ročno lutko

Oven (2014) piše, da lutka spodbuja besedno in nebesedno komunikacijo. Tudi Ivonova (2010) pravi, da vzgojitelj s pomočjo lutke lažje vzpostavi besedno in nebesedno komunikacijo s posameznim otrokom v skupini.

Majaron in Korošec (2006) pišeta, da se s sporočanjem preko lutke vzgojitelj približa otrokom in pridobi njihovo zaupanje, otroci ga vzamejo za svojega kot osebo, ki prinaša v skupino veselje, vznemirjenje in zadovoljstvo (Majaron in Korošec, 2006).

Koroščeva (2019) piše, da se otroci s težavami, ki so sicer ob robu glede komuniciranja, pri igri z lutko zelo dejavni. Ivonova (2010) pa dodaja, da lutka spodbuja celoten otrokov razvoj in ima velik pomen pri doseganju vzgojnih ciljev v vrtcu.

1. faza: priprava prostora in ročne lutke

Za pripravo prostora za izvedbo dejavnosti z lutko smo uporabili igralnico, v kateri otroci izvajajo dnevne dejavnosti (se igrajo, prehranjujejo, počivajo). V igralnici sta dva tematska kotička, bralni in kuhinjski. V kuhinjskem kotičku je otroška kuhinja z vsemi kuhinjskimi pripomočki. Knjižni kotiček pa ima na policah knjige in dva fotelja, kjer lahko otroci prebirajo knjige.

Poiskati je bilo treba še primerno mesto za lutkin dom, tam naj bi namreč »stanovala«, kadar se ne bo aktivno družila z otroki, in za njene pripomočke za komunikacijo z ročno lutko, to je za pravljico o pajacku in punčki in o Rdeči kapici. Otroke smo spodbudili, da si pobliže ogledajo, kje bi bil najprimernejši kotiček in podajo predloge. Odločitev je bila sprejeta skupaj z otroki. Za primerno mesto za lutko smo izbrali knjižni kotiček, kjer otroci lahko lutko tudi praktično objamejo, pobožajo, poljubijo ali z njo vzgojiteljica komunicira z otroki (če to želijo). Izjemoma lutka lahko npr. prespi pri kom na ležalniku ali gre v nahrbtniku nekoga na skupni sprehod. Otrok v knjižnem kotičku lahko v roke vzame lutko in pravljico, ki jo prebira skupaj z lutko in na ta način z lutko komunicira o pravljici.

Kotiček v prostoru, kjer bo lutka »stanovala«, je izdelan iz police nad radiatorjem, kjer lutka lahko neposredno opazuje otroke, ki obišejo knjižni kotiček. Prav tako je ta prostor na višini dostopa otrok, tako da jo lahko samostojno vzamejo iz prostora. Na sliki 4 prikazujemo knjižni prostor, kjer bo lutka »stanovala«, ko ne bo igrala aktivne vloge pri različnih dejavnostih skupaj z otroki in vzgojiteljico. Lahko pa v knjižnem

prostoru komunicira z otroki, ki imajo težave pri govoru in jih z različnimi pripomočki spodbuja, da z uporabo lutke čim bolj razvijajo komunikacijske sposobnosti (npr. berejo pravljici Pajacek in punčka in Rdeča kapica).

Slika 4: Knjižni kotichek

Ročno lutko smo izdelali po postopku, predstavljenem na sliki 1, v teoretičnem podpoglavju 2.1. Izdelano ročno lutko za uporabo v dejavnostih naše raziskave predstavljamo na sliki 5.

Slika 5: Ročno izdelana lutka

Za animacijo – prebuditev duha lutke smo izvajali vaje (samo vzgojiteljica), preden smo lutko uporabili pri vodenih dejavnostih in dnevni rutini v vrtcu (faza 4). Predvsem smo se osredotočili na govor, dajanje glasu lutki, na primer vadili smo glas lutke Minke, da je bil prijazen in čustven, vadili smo globoke vdihe, izdihe glede na situacije v pravljici Rdeča kapica. Vadili smo besedni zaklad, da je Minka lahko nepretrgoma govorila otrokom svojo izkušnjo. Sitarjeva pravi (2008, str. 135): »Vživljanje oziroma identifikacija z lutko, bitjem, ki živi na roki, vrvici ali palici, okrepi čustveni del dogajanja in globlje doživljanje določene teme. Lutka v otrokovi roki ga spodbuja k drugačnim oblikam vedenja. Otrok postane pomemben, kajti lutka je popolnoma odvisna od njega.«

Za animacijo – prebuditev duha lutke v pravljici Pajacek in punčka smo vadili glede na situacije žalosten in otožen glas, saj je punčka živela sama v hišici na samem. Vadili smo tudi lep, spodbuden glas pajacka in zabaven glas punčke, ki se je ob pajackovih zgodbah zabavala. Tako oživljeno lutko smo uporabili pri vodenih dejavnostih in dnevni rutini v vrtcu, predstavljeni v 4. fazi izvedbe dejavnosti z ročno lutko.

2. faza: prihod in predstavitev lutke ter vzpostavitev stika lutke z otroki

Prihod in predstavitev lutke smo izvedli v okviru vsakodnevnih dejavnosti otrok v vrtcu. Po zajtrku je potekala prosta igra, nato so otroci začeli pospravljati igrače, in ko so zaključili, so zapustili igralnico, da smo lahko pripravili prostor za prihod in predstavitev lutke. Nato smo povabili otroke v igralnico, kjer smo se prijeli za roke, upihnili krog in sedli s prekrizanimi nogami na tla (slika 6).

Slika 6: Priprava otrok na prihod lutke

Za motivacijo pozornosti na predstavitev lutke smo pri otrocih uporabili zvonček, ki je potoval od enega do drugega otroka, ne da bi pri tem pozvonil. Nato smo otrokom postavili vprašanje, kaj se skriva v čarobni vrečki, ki smo jo držali za hrbtom. Naštevali so:

»Bomboni. Šminka. Žoga. Avtomobil.«

Nato smo seznanili otroke s prihodom lutke, ki je pokukala iz vrečke. Prijazno jih je pozdravila in se otrokom predstavila z imenom Minka. Minkin značaj je dobrodušnost, saj otroke spodbuja, in odkritosrčnost, ker otrokom pove tisto, kar misli in čuti. Ravno tako je Minka prijazna, na kar kaže njeno prijazno komuniciranje z otroki in njen ljubki videz. Minka je pravljíčna lutka, ki rada bere pravljíce, hodi na sprehode, riše, barva, obiskuje gledališče.

Povedala je, da prihaja z Jesenic, njena naloga v tem projektu je spodbuditi otroke k aktivnejši besedni in nebesedni komunikaciji zadržanih in pretirano živahnih otrok. Prav tako je njena naloga v tem projektu izboljšati zaupanje med vzgojiteljico in otrokom in ugotoviti lastnosti, ki jih mora imeti lutka, da lahko predstavlja most med otrokom in vzgojiteljico. Njen namen je prispevati k aplikativni uporabi lutke pri premagovanju komunikacijskih težav otrok v smislu prijetnejšega in bolj igrivega posrednega odnosa.

Otroke je nato vprašala, kako jim je ime in katere dejavnosti so jim všeč. Odgovori na lutkina vprašanja otrokom niso povzročali težav. Izjema so bili trije otroci iz skupine, ki imajo težave pri vsakodnevni komunikaciji. To je deklica I., ki ni povedala svojega imena, deček E., ki ima govorne težave in je svoje ime zamomljal in rekel: »Doma tudi kocke«, ter deček D, ki sicer ima govorne težave, pa pri predstavitvi svojega imena in dejavnosti, ki jih rad dela, ni imel težav. Po končani predstavitvi je lutka Minka otrokom povedala, da bo z njimi preživela kar nekaj časa.

3. faza: uvajanje lutke – proces sprejemanja lutke s strani otrok, opazovanje odziva in komunikacije celotne skupine, posameznih otrok in še posebej treh otrok, ki imajo komunikacijske težave

Naslednji dan je sledilo uvajanja lutke z dejavnostjo risanja. Namen je doseči sprejemanje lutke v skupini otrok. Otrokom napovemo, da se bomo spoznavali z lutko, ki bo z nami v skupini dalj časa.

V knjižni kotichek smo postavili lutko in povabili vanj otroke. Prinesli smo papir in otroke povabili, da lutko narišejo. Otroke smo med risanjem vprašali, ali jim je lutka všeč, zakaj jim je všeč in kako jim lutka lahko pomaga pri vsakdanjih dejavnostih. Uvajanje lutke je potekalo z metodo risanja in metodo pogovarjanja. Otroci (celotna skupina) so takoj začeli z risanjem lutke, tudi oba dečka in deklica, ki so zaradi govornih težav zadržani, kar kaže, da je celotna skupina sprejela lutko. Otroke ves čas dejavnosti spodbujamo k aktivnejšemu komuniciranju in jim nudimo pomoč pri risanju in spoznavanju (uvajanju) lutke. Deček D., ki ima govorne težave, se je ob vprašanjih

veselo nasmejaj in ni odgovoril. Deklici I. je bila lutka všeč, kar je pokazala z nasmehom, ni pa nič odgovorila. Deček E., ki ima govorne težave, je odgovoril nerazumljivo, zato odgovora nismo mogli zapisati v dnevniški zapis.

Opazovanje odziva skupine otrok je pokazalo, da je lutka otrokom pri delu v veselje. Glede na izjave jim je bila všeč tako vizualno kot taktilno, saj je bila narejena iz mehkega blaga. Zaradi barvitosti oblekice in valovitih dolgih las je lutka lepa. Deklice so jo še posebej občudovale (slika 7) in se želele samostojno srečati z Minko.

Slika 7: Sprejemanje in komuniciranje z lutko v knjižnem kotičku

Opazovanje odziva in komunikacije celotne skupine: zanimivo se nam je zdelo, da so otroci v skupini takoj sprejeli lutko z navdušenjem in med seboj začeli komunicirati, se dogovarjati in jo z zanimanjem opazovati.

Otroci, ki nimajo komunikacijskih težav, so spodbujali h govoru otroke s komunikacijskimi težavami. Nekateri otroci, ki so govorno brez težav, so se postavili v vlogo vzgojitelja in vključili v pripovedovanje lastne zgodbe z uporabo lutke. Ena izmed zgodb, ki jo je pripovedoval otrok z uporabo lutke, se je nanašala na strah. Skupini je pokazal ročno izdelano lutko (slika 6) in rekel:

»Prišel je strašni volk.«

Otrokom v skupini je preko lutke zastavil vprašanje:

»Ali se bojite volka?«

Otroka smo usmerjali z vprašanji, ki naj jih zastavi otrokom v skupini: Ali se bojite volka? Kako se počutite, ko vas je strah? Koga pokličete, ko vas je strah?, ob tem pa otroka spodbujali, da samostojno oblikuje vprašanja za skupino.

Deklica I., ki ima govorne težave, je z mimiko pokazala strah, vendar na vprašanje ni odgovorila. Ostali otroci iz skupine so ji poskušali pomagati pri odgovoru tako, da so odgovorili namesto nje, ona pa je pokimala. Deček E., ki ima govorne težave, je

odgovoril na vprašanje, vendar nerazumljivo. Rekel je:

»Jaz bojim straha.«

Otroci iz skupine so razvijali pogovor na ta način, da so pravilno oblikovali povedani stavek. Deček D., ki ima govorne težave, pa ni imel težav pri odgovoru in je rekel:

»Ne bojim se volka.«

Celotna skupina je sprejela lutko z navdušenjem. Ugotovili smo tudi, da je lutka spodbujala otroke in pomagala zadržanim otrokom k aktivnejšemu komuniciranju.

4. faza: sodelovanje lutke pri vodenih dejavnostih in dnevni rutini v vrtcu (načrtovane in nenačrtovane aktivnosti lutke v skupini in v odnosu s posameznikom)

Za izvedbo dejavnosti smo uporabili pravljici Punčka in pajacek ter Rdeča kapica.

Lutka je pri vodenih dejavnostih in dnevni rutini sodelovala v naslednjih načrtovanih dejavnostih:

Otrokom smo za 1. dejavnost pripovedovali pravljico o Rdeči kapici. Najprej smo otrokom povedali naslov pravljice, kdo v pravljici nastopa, nato pa jim začeli pravljico pripovedovati. Pripovedovanju se je pridružila tudi lutka Minka in svojo izkušnjo o srečanju z volkom povedala tudi sama, zakaj je srečala volka in kje. Glas lutke Minke je bil čustven, z uporabo globokih vdihov in izdihov, ki so izražali, da lutka dejansko živi. Imela je bogato besedišče, saj je ves čas nepretrgoma govorila o svoji izkušnji srečanja z volkom. Gesta lutke Minke je bila psihološka, ker je izražala čustva. Prav tako je Minka izražala simbolno gesto lutke z gesto pozdrava.

Opazili smo, da otroci z zanimanjem poslušajo Minko o njeni izkušnji z volkom. Takoj, ko je lutka prenehala govoriti, so jo začeli spraševati, ali jo je volk napadel, ali je videla njegove velike zobe, njegova velika usta. Opazili smo, da so otroci sproščeno komunicirali in da je lutka vzbudila interes v skupini otrok. Z animacijo različnih likov iz pravljice je lutka komunicirala z otroki. Deklica I., ki ima govorne težave, je samo poslušala, kaj govorijo lutka in ostali otroci v skupini in pri njej nismo zaznali aktivnejše komunikacije s pomočjo lutke. Deček E., ki ima govorne težave, se je zelo aktivno vključil v komunikacijo, lutko je vprašal: »Volk napadel tebe?«, kar kaže na aktivno komunikacijo z uporabo lutke. Deček D., ki ima sicer govorne težave, pa ni imel težav pri zastavljanju vprašanj. Lutko je vprašal:

»Ali te je volk napadel? Ali si videla njegova velika usta?« (slika 8).

Slika 8: Deček D postavlja vprašanja lutki Minki

Otrokom smo za 2. dejavnost prebrali pravljico Kajetana Koviča Pajacek in punčka. Na kratko smo jim pred začetkom branja predstavili bistvo pravljice, ker ni tako poznana kot pravljica Rdeča kapica. Nato je izza hrbta vzgojiteljice prišla lutka Minka, ki je z žalostnim glasom povedala, da tudi sama živi v zapuščeni hišici in nima bratov in sester. Lutka Minka je povedala, da vsak dan šiva igrače in nekatere od njih tudi zaživijo in se začnejo z njo pogovarjati. Največ spodbude daje Minki pajacek, zato se ob njegovih zgodbah zabava. Lutka je med pripovedovanjem svoje zgodbe tudi jokala in se smejala, tako da je bila pripoved večkrat prekinjena.

Otroci so lutko začeli spraševati:

»Ali pajacek spi s teboj, da nisi žalostna? Koliko igrač si že sešila? Ali skupaj kuhata?«

Tudi v tej dejavnosti smo opazili, da je lutka pridobila zaupanje v skupini otrok. Med otroki z govornimi težavami je deklica I. samo poslušala, ampak smo v njenih očeh videli, da jo je pravljica ganila. Deček E. je lutko vprašal:

»Spi pajacek tebi?«

Deček D. je vneto poslušal pripoved lutke in jo vprašal, če skupaj kuhata.

Opazovanje odziva skupine otrok glede lastnosti ročne lutke, ki predstavlja komunikacijski most med vzgojiteljico in otroki: opazili smo, da je vzgojitelj s pomočjo animiranja otrok z lutko bolj spodbujal zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji z dejavnostjo pripovedovanja pravljice o Rdeči kapici kot v dejavnosti pripovedovanja pravljice o pajacku in punčki.

Prav tako smo ugotovili, da je prijazen in čustven glas lutke Minke v pripovedovanju pravljice o Rdeči kapici bolj povečal zaupanje med vzgojiteljico in otroki v skupini kot glas lutke v branju pravljice o pajacku in punčki (glas je bil občasno žalosten in občasno smejoč). Gesta lutke Minke je bila poudarjena, ker je sporočala žalost, obenem pa tudi veselje. Minkine geste so bile tudi psihološke, ker je izražala svoja čustva.

Opazili smo, da so otroci v skupini sproščeno komunicirali in da je lutka vzbudila interes v skupini otrok. V obeh dejavnostih je lutka Minka pridobila zaupanje otrok.

5. faza: opazovanje in preverjanje izboljšanj v komunikacij vzgojitelj – lutka – otrok, otrok – lutka, vzgojitelj – skupina – lutka, lutka – skupina in komunikacija med otroci v skupini v odsotnosti lutke

– Opazovanje in preverjanje izboljšanj v komunikaciji vzgojitelj-lutka – otrok

Glede na dejavnosti iz faze 2, ki je temeljila na metodi pogovarjanja z lutko-vzgojiteljem in zastavljanja vprašanj s strani lutke-vzgojitelja otrokom smo ugotovili, da se je komunikacija vzgojitelj-lutka – otrok izboljšala. Zadržana otroka D. in E. pri predstavitvi svojega imena in dejavnosti, ki jih rada opravljata, nista imela težav, le da je deček E komuniciral nerazumljivo. Z uporabo lutke je komunikacija med vzgojiteljem-lutko – otrokom potekala hitreje in bolj spodbudno v smislu boljšega odzivanja zadržanih otrok na vprašanja vzgojitelja, razen pri deklici I., ki ni povedala svojega imena, opazili pa smo rahlo spremembo odziva v njeni mimiki.

Na osnovi opazovanja smo ugotovili, da je pri vseh 3 otrocih s posebnimi potrebami prišlo do izboljšanja komunikacije lutka-vzgojitelj – otrok.

Tudi pri ostalih otrocih v skupini je opazno izboljšanje komunikacije – (sporočanje, izražanje) med lutko-vzgojiteljem in otroki, vendar je ta razlika najbolj očitna pri zadržanih otrocih.

– Opazovanje in preverjanje izboljšanja v komunikaciji otrok – lutka-vzgojitelj

Glede na opazovanje dogajanja v sklopu iz faze 3 se komunikacija z lutko izboljša,

zadržani otroci so na vprašanja lutke vzgojiteljici sproščeno odgovarjali. Deček E. se je aktivno vključil v komunikacijo in s pomočjo lutke odgovarjal vzgojiteljici, tudi deček D. Pri deklici I. ni zaznati aktivnejše komunikacije – govora z vzgojiteljem preko lutke, je pa zaznati s pomočjo lutke več izražanja mimike, namenjene lutki in nebesednemu komuniciranju z vzgojiteljem (deklica I. se je nasmehnila). Komunikacija je bila enosmerna pri otrocih E., I., D, kar pomeni, da lutka sprašuje otroke, otroci E., D., I. pa lutke niso spraševali, ali ji kaj predlagali oz. komentirali.

Celotna skupina je sprejela lutko z navdušenjem.

- Opazovanje in preverjanje izboljšanja komunikacije vzgojitelj-lutka – skupina, lutka – skupina in komunikacije med otroci v skupini v odsotnosti lutke

Glede na opazovanje komunikacije med otroki v skupini ob pripovedovanju v fazi 1 in 4, branjem pravlji v fazi 4 in risanjem v fazi 3 ugotavljamo, da:

- lutka spodbudi komunikacijo, kar se kaže tako, da so zadržani otroci sproščeno odgovarjali, se aktivno vključevali v komunikacijo in se izražali s pomočjo mimike (žalost – otožne oči, nasmeh), kot smo podrobneje zapisali za 1. dejavnost iz faze 4;
- tudi ostali otroci v skupini so z uporabo lutke bolj dejavni v komunikaciji med seboj in z otroki s težavami v govoru. S pomočjo lutke so dobili otroci spodbudo, da so odgovarjali lutki in spodbujali otroke s težavami v govoru, da bi bolj odgovarjali lutki in nebesedno komunicirali z vzgojiteljem. Kot smo zapisali v fazi 3, so otroci v skupini takoj sprejeli lutko z navdušenjem in med seboj začeli komunicirati, se dogovarjati in jo z zanimanjem opazovati.

Najbolj očitne razlike v izboljšanju komunikacije z uporabo lutke smo zaznali pri otrocih s težavami v komunikaciji (pri dečku E., pri dečku D. in deklici I., ki se je odzivala z mimiko. V odsotnosti lutke v skupini deklica I. ni kazala čustvenih odzivov, ni bilo opaziti obrazne in telesne ne besedne komunikacije). Tudi pri ostalih otrocih v skupini je lutka spodbudila boljše komunikacijo v primerjavi z dejavnostjo, ki je v skupini potekala v odsotnosti lutke.

3.5 Razprava in evalvacija

V enem od ljubljanskih vrtcev smo izvedli raziskavo o uporabnosti lutke pri premagovanju komunikacijskih težav otrok v smislu prijetnejšega in bolj igrivega posrednega odnosa z lutko. V skupino so bili vključeni otroci od 4. do 6. leta, v skupini je bilo 21 otrok, od tega 11 dečkov in 11 deklic. Natančneje smo opazovali tri otroke, ki imajo problem v komunikaciji, sicer pa je komunikacija v skupini dobra in so ti otroci v

skupini dobro sprejeti in se v njej tudi dobro počutijo.

Evalvacija je potekala na podlagi rezultatov, ki smo jih pridobili z opazovanjem in dnevnim dokumentiranjem v dnevniških zapisih. Dokumentacijo smo zbirali tudi s pomočjo fotografiranja dogajanja.

Otroci so skozi fazo 2, prihod in predstavitev lutke ter vzpostavitev stika z lutko, fazo 3, uvajanje lutke, in fazo 4, sodelovanje lutke pri vodenih dejavnostih in dnevni rutini v vrtcu spoznavali moč lutke. Dejavnosti so potekale s pripovedovanjem, branjem, risanjem in pogovarjanjem z lutko, ki jih je spodbujala k besedni in nebesedni komunikaciji, medsebojnemu sodelovanju, spoznavanju novih vsebin.

V projektu so bile dejavnosti uspešno izvedene, otroci so v dejavnostih sodelovali.

Skozi izvedbo opazovanja otrok v projektu smo odgovorili na raziskovalna vprašanja.

Najprej smo želeli odgovoriti na vprašanje 1, kako vzgojitelj s pomočjo lutke spodbuja zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji.

Med dejavnostjo risanja (faza 3) smo otroke vprašali (vzgojitelj), kako jim pomaga pri dejavnostih. Deček D., ki ima govorne težave, se je ob vprašanju veselo nasmejal in ni odgovoril (sicer je zadržan). Deklici I. je bila lutka všeč, kar je pokazala z nasmehom, ni pa nič odgovorila. Deček E., ki ima govorne težave, je odgovoril nerazumljivo, zato odgovora nismo mogli zapisati v dnevniški zapis. Na lutko so se otroci odzvali nebesedno, eden od njih tudi s poskusom verbalizacije, ki pa ni bila razumljiva.

Med pripovedovanjem pravljice o Rdeči kapici (faza 4) smo pri zadržanih otrocih opazili, da je deklica I., ki ima govorne težave, samo poslušala, kaj govorijo lutka in ostali otroci v skupini. Pri njej nismo zaznali aktivnejše komunikacije s pomočjo lutke.

Deček E., ki ima govorne težave, se je zelo aktivno vključil v komunikacijo, lutko je vprašal: »Volk napadel tebe?«, kar kaže na aktivnejšo komunikacijo z uporabo lutke.

Deček D., ki ima govorne težave, pa ni imel težav pri zastavljanju vprašanj. Lutko je vprašal: »Ali te je volk napadel? Ali si videla njegova velika usta?« Vzgojitelj s pomočjo animiranja otrok z lutko lahko bolj spodbuja zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji s pripovedovanjem pravljice o Rdeči kapici kot tudi z branjem pravljice Pajacek in punčka. Spoznanja kažejo, da lutka spodbuja zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji.

Tudi na raziskovanje vprašanje 2, kakšno besedišče in kakšen način govora uporablja lutka, ki je namenjena izboljšanju zaupanja med vzgojiteljico in otrokom, smo odgovorili. Glas lutke Minke je bil pri pripovedovanju pravljice o Rdeči kapici prijazen in

čustven, z uporabo globokih vdihov in izdihov, ki so izražali, da lutka dejansko živi.

Imela je bogato besedišče, saj je ves čas nepretrgoma govorila o svoji izkušnji, ko se je srečala z volkom. Gesta lutke Minke je bila psihološka, ker je izražala čustva. Prav tako je Minka izražala simbolno gesto lutke z gesto pozdrava (faza 4).

Glas lutke Minke je bil med pripovedovanjem pravljice Pajacek in punčka občasno žalosten in občasno smejoč. Lutka Minka je med pripovedovanjem svoje zgodbe tudi jokala in se smejala, tako da je bilo besedišče pripovedi večkrat prekinjeno. Opazili smo, da so otroci sproščeno komunicirali in da je lutka pridobila zaupanje v skupini otrok. Preko likov iz pravljice je lutka komunicirala z otroki. Moč lutke Minke je v smislu doživljanja, vživljanja, komuniciranja izboljšala zaupanje med vzgojiteljico in otroki (faza 4).

Na raziskovalno vprašanje 3, kako animirati lutko, namenjeno boljši komunikaciji in izboljšanju klime v skupini otrok, v kateri so tudi otroci s komunikacijskimi težavami, smo odgovorili, da smo se osredotočili na govor, lutko Minko smo animirali tako, da smo vadili njen glas, prijazen in čustven, vadili smo globoke vdihe, izdihe glede na situacije v pravljici o Rdeči kapici. Vadili smo animacijo lutke z besednim zakladom, da je lutka Minka lahko nepretrgoma govorila svojo osebno izkušnjo. Kot pravi Vižintin (2014), z vajami animiranja lutki vdihnemo življenje in prebudimo duha. Sitarjeva (2008) meni, da otrok učinkovitost komunikacije z lutko lahko doseže tako, da lutko najprej oživi in se z njo identificira. Ravno tako je za učinkovito komunikacijo z otroki preko lutke pomembno, da vzgojitelj najprej oživi lutko in se z njo identificira, kar smo izvedli tudi mi.

Pri raziskovalnem vprašanju 4, kakšne so lastnosti lutke, ki predstavlja komunikacijski most med vzgojiteljico in otroki, smo odgovorili, da je za učinkovit komunikacijski most med vzgojiteljico in otroki pomembno, da ima ročno izdelana lutka naslednje tehnične lastnosti: da je izdelana iz stiropora, da ima barvito oblekico (likovnost lutke), valovite dolge lase, da jo otroci želijo imeti v rokah. Prav tako je pomembno, da ima lutka lastnosti živega bitja (gibanje in govor). V izraznosti je bila ljubka, nasmejana, prijazna, žalostna, pokazala je strah in je govorila s prijaznim, spodbudnim, lepo zvonečim, čustvenim in zabavnim glasom. Kot pravi Brezničarjeva (2014), je pri izdelavi lutke – lika, ki bo govoril, treba upoštevati njen namen. Pri vsakdanjem vzgojnem delu z otroki se je izkazalo, da po videzu in glasu prijazna in barvita lutka najbolj nevtralnno in nenasilno deluje – učinkuje na otroke, krepi komunikacijo ter njihovo samopodobo, še posebej zadržanih otrok.

Pri zadnjem, 5. vprašanju, kako celotna skupina sprejme lutko in pomaga

zadržanim otrokom pri komunikaciji z lutko oziroma z vzgojiteljico, smo ugotovili, da so otroci v skupini takoj sprejeli lutko z navdušenjem in v skupini med seboj začeli komunicirati, se dogovarjati in jo z zanimanjem opazovati (faza 3). Otroci so spraševali po Minki, kadar je ni bilo zraven, pri vsakdanjih dejavnostih, pri kosilu in počitku ter na prehodu. Zanimalo jih je, kdaj bo naslednjič Minka z njimi v skupini. Ko Minke ni bilo zraven, ko je spala, so otroci spraševali vzgojiteljico, ali se bo Minka kmalu zbudila.

Deklice so še posebej veliko govorile o Minki. Dečka D. in E. imata raje kocke in avtomobile kot lutko v prosti igri. Deklica I. se v prosti igri raje igra spomin, kot da bi se igrala z lutko. Ugotovitve kažejo, da risanje in pogovarjanje pozitivno vpliva na sprejemanje lutke v skupini. Prav tako pomaga zadržanim otrokom pri komunikaciji z lutko oziroma vzgojiteljico. Prisotnost lutke se je pozitivno odražala v pogovoru (faza 3).

Tudi v fazi 4 smo na podlagi metode pripovedovanja ugotovili, da celotna skupina otrok z zanimanjem posluša lutko Minko, ko pripoveduje svoje izkušnje z volkom. Takoj, ko je prenehala govoriti, so jo začeli spraševati, ali jo je volk napadel, ali je videla njegove velike zobe, njegova velika usta. Pokazale so se iskrice v očeh otrok, ki so se vživeli in pogovor je stekel. Ugotovili smo, da so otroci v skupini sproščeno komunicirali med seboj in z lutko in da je lutka pridobila zaupanje v skupini otrok (celotna skupina jo je sprejela). Tudi zadržanima otrokoma, dečku E. in dečku D., je lutka pomagala pri komunikaciji, skoraj nič ali pa zelo malo pa je pomagala deklici I.

4 SKLEPNE UGOTOVITVE

Lutka ima posebno moč pri nebesedni obliki komunikacije, kar je še posebej pomembno pri otrocih, neveščih običajne oblike besedne komunikacije (Majaron in Korošec, 2006). Temeljni namen uporabe lutke je ustvariti čustveno varnost, ki je nujen okvir za igro in poveča otrokov čustveni, socialni in kognitivni razvoj (Ivon, 2010).

V pričujoči nalogi smo želeli navedena spoznanja raziskovalcev preveriti v praksi in vzgojiteljem podati nova spoznanja o aplikativni uporabi ročne lutke pri premagovanju komunikacijskih težav otrok. Lutka kot komunikacijsko sredstvo v rokah vzgojitelja lahko poskrbi za ustvarjanje bolj igrivega in prijetnejšega posrednega odnosa med vzgojiteljem in otrokom. Raziskava je bila izvedena v skupini 21 otrok, starih od 4 do 6 let v enem izmed ljubljanskih vrtcev. Natančneje smo opazovali tri otroke, ki imajo težave v komunikaciji. Ob tem smo iskali odgovore na zastavljene cilje in raziskovalna vprašanja.

Cilji

S pomočjo lutke je mogoče spodbuditi k aktivnejši besedni in nebesedni komunikaciji zadržane in pretirano živahne otroke. Lutka je otrokom s pomočjo animiranja vzgojitelja ponudila spodbudo zadržanih otrok k aktivnejši komunikaciji in ustvarjalnosti. Ta jim je ponudila tudi možnost nebesednega in besednega odzivanja.

S pomočjo lutke je mogoče izboljšati zaupanje med vzgojiteljico in otrokom. Tako kot je lutka pomagala otrokom k aktivnejši komunikaciji, je pomagala tudi k povečanju zaupanja med vzgojiteljico in otrokom, kar se kaže v intenzivnejšem izražanju čustev in uporabi bogatejšega besedišča. Opazna je tudi večja sproščenost otroka v komunikaciji.

S pomočjo lutke je mogoče izboljšati klimo v skupini otrok, med katerimi so tudi taki s komunikacijskimi težavami. Glede na postopno vključevanje otrok z resnimi komunikacijskimi težavami v skupino, kar je bilo posledica vključevanja lutke v komunikacijski proces, lahko trdimo, da je lutka uspešna pri pospeševanju interakcije v skupini in posledično boljše klime.

Lutka mora imeti lastnosti, da lahko predstavlja most med otrokom in vzgojiteljico. Pomembni lastnosti sta ustrezno animiranje/oživljanje lutke, da lahko funkcionira kot samostojno živo bitje, in značaj, ki ga izkazuje z gibom, glasom in videzom/podobom.

Raziskovalna vprašanja

Kako vzgojitelj s pomočjo lutke spodbuja zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji? Korošec (2019) piše, da je lutka vzgojitelju v pomoč pri posredovanju

vsebin in vzpostavljanju odnosa z otroki (Korošec, 2019). Ugotavljamo, da so se otroci s komunikacijskimi težavami, stari od 4 do 6 let, na lutko najprej odzvali nebesedno in s poskusom verbalizacije, ki pa ni bila razumljiva. Vzgojitelj s pomočjo animiranja otrok z lutko spodbuja zadržane otroke k aktivnejši komunikaciji in ustvarjalnosti.

Kakšno besedišče in kakšen način govora uporablja lutka, ki je namenjena izboljšanju zaupanja med vzgojiteljico in otrokom? Korošec (2004, v Ivon, 2010) piše, da pogovor z lutko otrokovo besedišče postopoma obogati in pomaga odkriti pomen besednega izražanja. Ugotavljamo, da lutka v skupini otrok pridobi zaupanje z uporabo bogatega besedišča in psihološkim izražanjem čustev, tako da otroci s pomočjo lutke začnejo komunicirati bolj sproščeno. Moč lutke je v smislu doživljanja, vživljanja, komuniciranja in izboljšanja zaupanja med vzgojiteljico in otroki.

Kako animirati lutko, namenjeno boljši komunikaciji in izboljšanju klime v skupini otrok, v kateri so tudi otroci s komunikacijskimi težavami? Kot piše Sitarjeva (2008, str. 135), »vživljanje oziroma identifikacija z lutko, bitjem, ki živi na roki, vrvici ali palici, okrepi čustveni del dogajanja in globlje doživljanje določene teme«. Ugotovili smo, da je za učinkovito komunikacijo treba animirati lutko. Tako ta deluje kot avtonomno bitje s sebi lastnimi karakternimi lastnostmi, kar se kaže v lutkinem glasu in načinu govora in specifičnem gibanju. Na ta način lutki vdihnemo življenje in prebudimo duha, ki je potreben za učinkovito komunikacijo z otroki.

Kakšne so lastnosti lutke, ki predstavlja komunikacijski most med vzgojiteljico in otroki? Ugotavljamo, da je pomembna njena podoba, ki mora pritegniti otrokovo pozornost. Korošec (2004, v Ivon, 2010) pravi, da izraznost lutke pomaga otroku, da se počuti, sprejema in razume simbolno situacijo. Lutka naj zbuja otrokovo domišljijo.

Kako celotna skupina sprejme lutko in pomaga zadržanim otrokom pri komunikaciji z lutko in pri komunikaciji z vzgojiteljico? Na osnovi raziskave ugotavljamo, da je celotna skupina otrok takoj sprejela lutko z navdušenjem, spraševali so jo, komunicirali z njo med seboj in v skupini in jo z zanimanjem opazovali. Risanje in pogovarjanje je pozitivno vplivalo na sprejemanje lutke v skupini. Prav tako pomaga zadržanim otrokom pri komunikaciji z lutko oziroma vzgojiteljico. Otroci (celotna skupina) so takoj začeli risati lutke, tudi oba dečka in deklica, ki so zaradi govornih težav zadržani.

Prisotnost lutke se pozitivno odraža v pogovoru, v skupini, več je bilo priložnosti za pogovor, večja motiviranost, vživitev v pogovor, sproščeno komuniciranje. Otroci v skupini sproščeno komunicirajo med seboj in z lutko, na primer lutka lahko pridobi zaupanje v skupini otrok (celotna skupina jo sprejme), kar je končni rezultat glede na zastavljene cilje.

Izkušnje z uporabo lutke v vrtcu in šoli kažejo, da je lutka odlično motivacijsko orodje, spodbuda za bogatenje in senzibilnost otrokovega emocionalnega, socialnega in kognitivnega razvoja (Ivon, 2012). Skozi raziskavo smo se prepričali, da ima lutka pomembno vlogo kot komunikacijski most pri delu vzgojitelja z otroki v vrtcu. Uporaba lutke kot komunikacijskega mostu je pomembna še posebej pri bolj zadržanih otrocih. Vzgojitelj z lutko lahko spodbudi otroke k aktivnejši, besedni in nebesedni komunikaciji, če razume spoznanja lutkovnih pedagogov glede pomena lutk, jih vključuje v izvedbo dejavnosti ter opazuje in preverja izboljšanje v komunikaciji otrok.

Na podlagi prebrane literature in lastne raziskave lahko potrdimo, da lutka dobro vpliva na komunikacijo v vrtcu tudi pri bolj zadržanih otrocih. Zato se nam zdi pomembno, da v vrtcih spodbujamo uporabo lutke in tako omogočimo otrokom, da krepijo komunikacijo, ustvarjalnost in celostni razvoj.

5 LITERATURA IN VIRI

- Antič, S., Garvas, M. in Komljanc, N. (2019). *Pedagoški lutkar (PL)*. Pridobljeno 23. 7. 2020, <https://vrtectrnovo.si/wp-content/uploads/2019/05/Pedago%C5%A1ki-lutkar-PL.pdf>.
- Brezničar, S. (2014). Psihološka pomoč z lutko. V S. Brezničar, M. Šušteršič, B. Vižintin, A. Oven, N. Petrovič in N. Bezeljak (ur.), *Uporaba lutke v terapevtske in didaktične namene. Izdelava lutke, lutka in lutkovna igra kot terapevtski in didaktični pripomoček* (str. 36–41). Maribor: Kulturno-umetniško društvo Moment, zanj Zoran Petrovič.
- Dragojević, L. (2018). *Lutka in njen vpliv na pozitivno samopodobo učencev 3. Razreda*. Diplomsko delo. Koper: Univerza na Primorskem Pedagoška fakulteta.
- Ivon, H. (2010). *Dijete, odgajatelj i lutka*. Pridobljeno 15. 5. 2020, <https://www.scribd.com/document/241786455/DIJETE-ODGOJITELJ-I-LUTKA-pdf>.
- Ivon, H. (2012). Dijete, odgajatelj i lutka. *Školski vijestnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, 61(1–2), 14–16.
- Korošec, H. (2003). *Komunikacija v gledališki in lutkovni dejavnosti*. Pridobljeno 19. 3. 2020, <http://www.pef.uni-lj.si-vilic/gradiva/3-korosec-komunikacija.pdf>.
- Korošec, H. (2005). *Lutke – otrokov vsakdan v vrtcu in šoli*. Pridobljeno 19. 3. 2020, <http://www.pef.uni-lj.si/~vilic/gradiva/3-korosec-kreativna.pdf>.
- Korošec, H. (2015). *Lutka in socialni odnosi v vrtcu*. Doktorska disertacija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- Korošec, H. (2019). *Komunikacijski potencial lutke kot spodbuda za učenje govora*. Pridobljeno 12. 3. 2020, <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/185/283/4862-1?inline=1>.
- Korošec, H. in Majaron, E. (2002). *Lutka iz vrtca v šolo*. Ljubljana: Univerza v Ljubljani
- Lipičnik, M. (2014). *Otrok govorni razvoj*. Pridobljeno 19. 3. 2020, <http://vrtece-velenje.si/wpcontent/uploads/2014/09/Otrokovgovorni-razvoj.pdf>.
- Majaron, E. (2000). Lutka – idealna povezava didaktičnih smotrov. *Lutka: revija za lutkovno kulturo*, 56, 33–35.
- Majaron, E. in Korošec, H. (2006). *Otrokovo ustvarjanje z lutkami. Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Pridobljeno 19. 3. 2020, http://www.kulturnibazar.si/data/upload/Otrok_v_svetu_glasbe_plesa_in_lutk.pdf.

Begović, Sara (2020): *Lutka kot komunikacijski most med otrokom in vzgojiteljem*. Diplomski naloga. Koper: UP PEF.

Marjanovič Umek, L. in Fekonja, U. (2004a). *Razvoj govora v zgodnjem otroštvu: Razvojna psihologija*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

Marjanovič Umek, L. in Zupančič, M. (2004b). *Razvojna psihologija*. Ljubljana: Založba Rokus.

Mazi, B. (2020). *Lutke imajo veliko izrazno moč*. Pridobljeno 19. 3. 2020, <https://ars.rtvsl.si/2020/01/lutke-imajo-veliko-izrazno-moc/>.

Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. (2017). *Govorno-jezikovne motnje*. Pridobljeno 19. 3. 2020, <http://scvsi.splet.arnes.si/files/2017/11/Zgibanka-GJM.pdf>.

Osojnik, B. (2015–2016). Čudoviti svet lutk. *Didakta*, VVX(185), 93–101.

Oven, A. (2014). Uporaba lutke v delovni terapiji. V S. Brezničar, M. Šušteršič, B. Vižintin, A. Oven, M. Petrovič in N. Bezeljak (ur.), *Uporaba lutke v terapevtske in didaktične namene. Izdelava lutke, lutka in lutkovna igra kot terapevtski in didaktični pripomoček* (str. 63–74). Maribor: Kulturno-umetniško društvo Moment, zanj Zoran Petrovič.

Paškavan, P. (2019). *Pomen lutke za otrokov razvoj*. Pridobljeno 19. 3. 2020, https://www.ringaraja.net/clanek/pomen-lutke-za-otrokov-razvoj_890.html.

Rupnik, I. H. (2010). *Izvedbeni socialni kurikulum v prvi starostni skupini v Vrtnu Trnovo*. Pridobljeno 19. 3. 2020, <http://solazaravnateljce.si/ISBN/978-961-6637-26-8/035-041.pdf>.

Sitar, J. (2008). Lutkovna umetnost v okviru kulturne vzgoje. V N. Požar Matijašič in N. Bucik (ur.), *Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletja* (str. 36–42). Ljubljana: Pedagoški inštitut.

Šumak, B. (2018). Govorno-jezikovni razvoj otrok. Pridobljeno 23. 3. 2020, <https://www.vrtec-ms.si/storage/app/datoteke/razno/predavanje%20logoped.pdf>.

Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: Ministrstvo za kulturo.

Vižintin, B. (2014). Oživljanje lutke. V S. Brezničar, M. Šušteršič, B. Vižintin, A. Oven, M. Petrovič in N. Bezeljak (ur.), *Uporaba lutke v terapevtske in didaktične namene. Izdelava lutke, lutka in lutkovna igra kot terapevtski in didaktični pripomoček* (str. 56–59). Maribor: Kulturno-umetniško društvo Moment, zanj Zoran Petrovič.

Žnidaršič, D. (2004). Socialnopedagoko diagnosticiranje v predšolskem obdobju: delo z otrokom s težavami v socialni integraciji. *Socialna pedagogika*, 8(3), 315–330.

6 PRILOGE

Priloga 1: Soglasje o obdelavi osebnih podatkov

SOGLASJE O OBDELAVI OSEBNIH PODATKOV

1. BABIČ LUCIJA: *[Signature]*
2. BARLIČ VID: *[Signature]*
3. BLEKIČ TISA: *[Signature]*
4. BOJIČ ALEKSEJ: *[Signature]*
5. ČELIČ AID: *[Signature]*
6. ČOVIČ ERNA: *[Signature]*
7. DEŽMAN ERIK: *[Signature]*
8. DOLENC LAZAR EVA: *[Signature]*
9. DURIĆ ILDA: *[Signature]*
10. ĐULIĆ DŽAN: *[Signature]*
11. EMERŠIČ OSKAR: *[Signature]*
12. ESENKO BRIN: *[Signature]*
13. HRNJIČIĆ HANNA: *[Signature]*
14. KLAKOČER URBAN: *[Signature]*
15. KLEMENČIČ VINKOVIČ LIZA: *[Signature]*
16. KRŽALIĆ EMIR: *[Signature]*
17. KUBRAK LEJLA: *[Signature]*
18. MARQUEZ PODVORNIK MANISHA: *[Signature]*
19. PERKO TIM: *[Signature]*
20. ŠEŠOK KATARINA: *[Signature]*
21. TURANOVIĆ ELISSA: *[Signature]*